

УДК 81'42

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/66-1-21>

Катерина ЗАЙЦЕВА,
orcid.org/0000-0001-7171-4826
кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри германської філології та методики викладання іноземних мов
Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського
(Одеса, Україна) *Ekaterinazaitseva2018@gmail.com*

Євген ДОЛИНСЬКИЙ,
orcid.org/0000-0003-4074-4648

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри германської філології та перекладознавства
Хмельницького національного університету
(Хмельницький, Україна) *dolynskiy@ukr.net*

Маріанна КОПЧАК,
orcid.org/0000-0001-9040-5711

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов
Львівського національного університету імені Івана Франка
(Львів, Україна) *mariannekopchak@gmail.com*

ЛІНГВІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРАВНИЧИХ ТЕКСТІВ АНГЛОМОВНИХ КРАЇН ТА УКРАЇНИ: МЕТОДИ ТА ПІДХОДИ

Стаття присвячена дослідженню лінгвістичного аналізу правничих текстів англomовних країн та України. Основна увага приділяється специфіці мови права, її структурним та семантичним особливостям. Шляхом порівняльного аналізу розглядаються відмінності та схожості мовленнєвих актів у правничому дискурсі обох мов. Мовленнєві акти у правничому дискурсі мають цілу низку особливостей, що відрізняють їх від аналогічних актів в інших дискурсах. Вони відіграють ключову роль у формулюванні, інтерпретації та реалізації права, і їх правильне застосування є суттєвим для юридичної практики. Стаття включає результати аналізу на різних рівнях: лексичному, синтаксичному, прагматичному, дискурсивному, семантичному та когнітивному. Лексично-синтаксичні особливості правничих текстів відображають потребу в чіткості, точності та однозначності у юридичному мовленні. Вони допомагають правильно інтерпретувати законодавчі інтенції та забезпечують, що право буде застосоване консистентно та справедливо. Прагматичний аналіз правничих текстів розкриває, як мова використовується для досягнення конкретних цілей в конкретних контекстах. Тексти не лише передають інформацію, але й взаємодіють з читачем, намагаючись переконати його, вказати на певні обов'язки або права, або інформувати про певний юридичний стан чи ситуацію. Дискурсивний аналіз правничих текстів дозволяє глибше зрозуміти, як мовні практики формують та відтворюють соціальні відносини, ідентичності та структури влади. Семантичний аналіз правничих текстів дозволяє глибше зрозуміти, як юридичні поняття та інформація виражені та структуровані мовою. Знання цих особливостей семантики є критично важливим для правильної інтерпретації та застосування юридичних текстів. Когнітивний аналіз дозволяє розкрити, як мовні структури та засоби взаємодіють з психологічними процесами сприйняття, мислення та пам'яті. Це відкриває глибший рівень розуміння того, як юридична інформація представлена, структурована та взаємодіє з реципієнтом. Врахування цих когнітивних процесів може бути корисним для покращення якості та ефективності юридичного спілкування. Комп'ютерний аналіз юридичних текстів дозволяє автоматизувати та оптимізувати велику частину процесу аналізу, що може бути особливо корисно при роботі з великими об'ємами даних. Використання сучасних інструментів та технологій для аналізу текстів може допомогти юристам, дослідникам та іншим фахівцям ефективно визначати ключові теми, терміни та поняття, а також отримувати цінні відомості з текстів. Висновки акцентують на культурно-історичних особливостях юридичного дискурсу в українській та англійській мовах, у статті також окреслено можливі напрями подальших досліджень.

Ключові слова: правничий текст, правничий дискурс, мовленнєвий акт, аналіз, міжнародне право.

Kateryna ZAITSEVA,

orcid.org/0000-0001-7171-4826

Candidate of Pedagogical Sciences,

*Associate Professor at the Department of Germanic Philology and Methods of Teaching Foreign Languages
South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky
(Odesa, Ukraine) Ekaterinazaitseva2018@gmail.com*

Ievgen DOLYNSKIY,

orcid.org/0000-0003-4074-4648

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,

*Professor at the Department of Germanic Philology and Translation Studies
Khmelnyskyi National University
(Khmelnyskyi, Ukraine) dolynskiy@ukr.net*

Marianna KOPCHAK,

orcid.org/0000-0001-9040-5711

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Foreign Languages
Ivan Franko National University of Lviv
(Lviv, Ukraine) mariannekopchak@gmail.com*

LINGUISTIC ANALYSIS OF LEGAL TEXTS FROM ENGLISH-SPEAKING COUNTRIES AND UKRAINE: METHODS AND APPROACHES

The article is devoted to the study of linguistic analysis of legal texts in English-speaking countries and Ukraine. The main attention is paid to the specifics of the language of law, its structural and semantic features. The differences and similarities of speech acts in the legal discourse of both languages are examined through comparative analysis. Speech acts in legal discourse have a number of features that distinguish them from similar acts in other discourses. They play a key role in the formulation, interpretation and implementation of law, and their correct use is essential for legal practice. The article includes the results of the analysis at various levels: lexical, syntactic, pragmatic, discursive, semantic and cognitive. The lexical and syntactic features of legal texts reflect the need for clarity, precision and unambiguity in legal speech. They help to correctly interpret legislative intentions and ensure that the law is applied consistently and fairly. The pragmatic analysis of legal texts reveals how language is used to achieve specific goals in specific contexts. Texts not only convey information, but also interact with the reader to persuade him or her, point out certain obligations or rights, or inform about a particular legal state or situation. Discourse analysis of legal texts allows for a deeper understanding of how language practices shape and reproduce social relations, identities, and power structures. Semantic analysis of legal texts provides a deeper understanding of how legal concepts and information are expressed and structured in language. Knowledge of these features of semantics is critical to the proper interpretation and application of legal texts. Cognitive analysis reveals how language structures and tools interact with the psychological processes of perception, thought, and memory. This opens up a deeper level of understanding of how legal information is presented, structured, and interacts with the recipient. Taking these cognitive processes into account can be useful for improving the quality and effectiveness of legal communication. Computer-assisted analysis of legal texts can automate and optimise a large part of the analysis process, which can be especially useful when dealing with large amounts of data. The use of modern tools and technologies for text analysis can help lawyers, researchers, and other professionals effectively identify key themes, terms, and concepts, and extract valuable information from texts. The conclusions focus on the cultural and historical peculiarities of legal discourse in Ukrainian and English, and the article also outlines possible areas for further research.

Key words: *legal text, legal discourse, speech act, analysis, international law.*

Постановка проблеми. У сучасному глобалізованому світі, де міждержавна комунікація набуває особливої важливості, роль міжнародного права та його текстових проявів посилюється. Міжнародні правові документи стають ключовим засобом регулювання відносин між державами, корпораціями та іншими суб'єктами. Ці документи часто базуються на специфічному правничому дискурсі, що ускладнює їх інтерпретацію та застосування. Тому аналіз мовних особливостей

та структурних характеристик цих текстів стає невід'ємною частиною їх зрозуміння та реалізації.

Водночас існує багато варіацій в текстах міжнародних правових документів, які базуються на культурних, історичних та лінгвістичних особливостях кожної окремої країни. Зокрема, порівнюючи правничі тексти англomовних країн і України, можна виявити цілу низку різниць у їх підходах, термінології та структурі. Така ситуація вимагає глибокого лінгвістичного аналізу текстів з метою

їх ефективної інтерпретації, перекладу та застосування в міжнародному контексті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Науковий інтерес до лінгвістичного аналізу правничих текстів не є новим явищем, але в останні десятиліття він набуває особливої актуальності у контексті глобалізації та інтенсифікації міжнародних відносин. Дослідження в цій сфері представлені як загальнотеоретичними розробками, так і конкретними емпіричними аналізами. У роботі Л. Солана (2010) «Мова статутів: закони та їх тлумачення» розглядаються основні поняття та методи, які використовуються для аналізу правового дискурсу. Автор наголошує на необхідності глибокого розуміння культурних та соціальних контекстів при аналізі правових текстів. Ф. Азадбах (2019) у своїй праці «Мова міжнародного права: монолог чи поліфонічний текст» робить акцент на специфіці міжнародно-правових текстів, розкриваючи їхню унікальну структуру, лексику та риторику.

Що стосується українського контексту, роботи Н. Артикуци (2019; 2021), С. Калинюк (2022), В. Лазарева (2022) та ін. присвячені дослідженню еволюції юридичного термінознавства на території України, враховуючи історичний, культурний та політичний контекст. На викликах перекладу та інтерпретації англійських правничих текстів українською зосереджуються у своїх роботах Я. Гнезділова (2021), Ю. Маркова (2022) та ін. Тож, ці та інші наукові роботи підтверджують глибокий інтерес до лінгвістичного аналізу правничих текстів, підкреслюючи його значущість для ефективного міжкультурного спілкування в правовому просторі.

Метою дослідження є аналіз та порівняння лінгвістичних особливостей правничих текстів англійських країн та України, виявлення їх спільних і відмінних рис, а також розробка рекомендацій щодо оптимізації їх використання в міжнародному правовому просторі.

Виклад основного матеріалу. Мова права є особливою сферою мовленнєвої діяльності, що відрізняється від інших форм комунікації своєю точністю, структурованістю та формалізованістю. Ця специфіка обумовлена необхідністю надання однозначності та непротивічливості правовим положенням, а також забезпечення їхнього послідовного застосування в різних ситуаціях. Письмовою формою мови права є правничі тексти, такі як закони, кодекси, директиви, договори або судові рішення, які вимагають особливої уваги до деталей, поняттєвої визначеності та логіки викладу; вони мають свої особливості.

Правничі тексти часто використовують специфічну, жорстко визначену термінологію. Такі терміни не лише мають точне визначення, але і виключають можливість багатозначності. Більшість правничих документів має чітко визначену структуру, що допомагає у систематизації й ієрархізації інформації. Правові положення мають логічну структуру, де кожне нове положення впливає з попереднього чи базується на загальноприйнятих принципах (Кравченко, 2020: 284–286). Більшість правничих текстів має нормативний характер, тобто вони встановлюють правила або стандарти, які мають бути дотримані. І хоча правничі тексти прагнуть до максимальної однозначності, їх інтерпретація може залежати від конкретного контексту.

Мова права та правничі тексти відіграють важливу роль у структуризації соціальних відносин, визначенні прав та обов'язків громадян. Вони слугують мостом між абстрактними юридичними принципами та їх практичним застосуванням в повсякденному житті, тому особлива увага до їх мови є невід'ємною частиною ефективної правової системи. Вивченням мови права займається юрислінгвістика, галузь науки на перетині правознавства та лінгвістики. Її завдання – аналізувати мовленнєві конструкції, що використовуються в правовому контексті, та розуміти, як вони можуть впливати на інтерпретацію законодавчих актів, договорів, судових рішень тощо. Лінгвістичний аналіз правничих текстів є одним з основних інструментів юрислінгвістики. Отже, правова лінгвістика фокусується на глибокому і системному вивченні мовних особливостей в юридичному дискурсі. Вона аналізує: 1) мову як ключовий інструмент юридичної комунікації, метод вивчення права та механізм передачі юридичної даних у суспільстві; 2) мовні методи представлення юридичних ідей та категорій на таких рівнях, як лексика, семантика, граматики; 3) походження та історичний розвиток юридичної мови; 4) використання мовних елементів у правовому дискурсі; 5) стилістичні та жанрові характеристики юридичного тексту (Джонсон, 2014: 531–537).

З лінгвістичним аналізом правничих текстів не менш пов'язана лінгвоконфліктологія, яка зосереджена на вивченні мовних конфліктів, їх причин, проявів та наслідків. Мовні конфлікти можуть виникати через неправильне використання, інтерпретацію або переклад термінів у правничих текстах, особливо коли йдеться про міжнародне право чи двосторонні договори між країнами з різними мовами та культурними особливостями.

В юрислінгвістиці аналіз текстів допомагає виявляти мовні нюанси та особливості, які можуть мати важливе значення при інтерпретації правових норм. Лінгвоконфліктологія дозволяє розуміти, як неправильне використання мови може призвести до конфліктних ситуацій, що, своєю чергою, можуть мати серйозні юридичні наслідки (Гнезділова, 2021). Для ефективного вивчення правових текстів та уникнення мовних конфліктів, дослідники, юристи та перекладачі повинні мати глибокі знання у галузі юрислінгвістики та лінгвоконфліктології, адже це дозволяє правильно інтерпретувати тексти, зрозуміти їх семантику та уникнути можливих непорозумінь у міжкультурній комунікації.

Лінгвістичний аналіз правничих текстів – це процес вивчення мовних особливостей, структур та патернів, які використовуються в текстах юридичної тематики. Цей вид аналізу має на меті розуміння того, як мова використовується для формулювання, інтерпретації та застосування правових положень і норм. Лінгвістичний аналіз правничих текстів вимагає специфічних методів та підходів, адже правовий дискурс характеризується особливою термінологією, структурою та семантикою. Глибоке дослідження мовних аспектів є ключовим для виконання практичних завдань, таких як цифрова обробка текстів з юридичним змістом, включаючи законодавчі матеріали; формування комплексного каталогу термінів і фразеологічних одиниць, їх узгодження, нормалізації та детального мовного аналізу; забезпечення мовними ресурсами аналітичної, законотворчої роботи та автоматизованого перекладу правових матеріалів (Туранін, 2019: 1293). Для ефективного вивчення та розуміння правничих текстів використовуються наступні методи:

1. Лексичний аналіз. Сфокусований на вивченні словникового складу тексту. Зокрема, аналізується вживання специфічних термінів, їхнє значення та контекст використання (Артикуца, 2021: 254). Це дозволяє визначити ключові поняття та їх взаємозв'язок у тексті. Проілюструємо особливості англomовних і українськомовних правничих текстів відповідно до основних етапів лексичного аналізу: 1) визначення ключової термінології (в англійській мові: contract – у юридичному контексті це договір або угода між двома сторонами щодо виконання певних дій або зобов'язань; tort – цивільне правопорушення, яке викликає шкоду іншій особі; plaintiff – особа, яка подає позов до суду; defendant – особа, проти якої подається позов; в українській мові: договір – правовий акт, що підтверджує зобов'язання між

сторонами; делікт – правопорушення, що викликало шкоду; позивач – особа, яка звертається до суду із позовом; відповідач – особа, проти якої подається позов); 2) аналіз полісемії (в англійській мові: charge – може мати декілька значень у правовому контексті, зокрема «звинувачення в злочині», «ціна за послугу», або «відповідальність»; case – залежно від контексту може означати «судову справу», «аргумент» або «приклад»; в українській мові: акт – залежно від контексту може означати законодавчий або документ або ж конкретну дію; право – може вказувати на галузь науки, набір норм чи право особи на щось); 3) вивчення синонімії (в англійській мові: attorney і lawyer – обидва терміни вказують на професію, що представляє інтереси клієнта в суді або консультує з правових питань; legal і lawful – обидва слова вказують на те, що щось відповідає закону, але їх використання може відрізнитися в залежності від контексту; в українській мові: адвокат і юрист – обидва терміни вказують на професію в галузі права, але мають відмінності в специфіці діяльності; законний і легальний – обидва слова характеризують дотримання закону, але можуть мати незначні відтінки у використанні); 4) аналіз жаргону та сленгу (в юридичній мові часто використовуються специфічні терміни, які можуть бути незрозумілими для людей, що не є фахівцями у галузі права. В англійській мові: pro bono – безкоштовні правові послуги; affidavit – письмове свідчення під присягою; в українській мові: претензія – формальний запит або вимога; декларація – документ, в якому заявляється про певні права або наміри); 5) аналіз архаїзмів (в англійській мові деякі правничі терміни збереглися зі староанглійської й зараз використовуються рідше або мають специфічне значення: herein – у цьому документі; whereas – враховуючи що; в українському юридичному мовленні архаїзми менш поширені, вони все ще можуть зустрічатися в деяких документах або контекстах; судочинство – старий термін для судового процесу; мирова – домовленість або угода).

На основі лексичного аналізу українськомовних та англomовних правничих текстів можна визначити ряд спільних та відмінних рис. Спільні риси: 1) специфічна термінологія (обидва типи текстів використовують специфічні для юридичної галузі терміни, що вимагають особливого розуміння та інтерпретації); 2) формалізованість (юридичні тексти, незалежно від мови, характеризуються високим рівнем стандартизації); 3) полісемія (як в англійській, так і в українській мові деякі юридичні терміни можуть мати кілька

значень залежно від контексту). Відмінні риси: 1) термінологія (попри спільність в номінації деяких юридичних понять, конкретні терміни часто відрізняються. Наприклад, поки англійська мова використовує «plaintiff» та «defendant», українська має «позивач» та «відповідач»); 2) історичний та культурний контекст (термінологія відображає історичний та культурний контекст, у якому правова система розвивалася. Так, англійські системи, зокрема США та Великобританія, мають коріння в загально англійському праві, тоді як українська правова система має вплив романо-германської (континентальної) традиції); 3) ідіоматичні вирази (англійський правничий дискурс включає ідіоматичні вирази та фразеологічні одиниці, що є унікальними, напр.: to pass the bar – скласти екзамен для отримання права на адвокатську практику; to throw the book at someone – суворо покарати когось з урахуванням всіх можливих правопорушень; to have an axe to grind – мати особистий інтерес у певній справі; to play hardball – вести переговори або захист у суді в дуже жорсткому стилі); 4) система понять (деякі поняття існують в одній юридичній системі, але відсутні або мають відмінні характеристики в іншій). Загалом, хоча українськомовні та англійські правничі тексти мають спільні характеристики, властиві юридичному мовленню загалом, їхні лексичні особливості відображають унікальність кожної правової системи, її історії та культурного контексту.

2. Синтаксичний аналіз. Зосереджується на вивченні граматичних структур та їхньої ролі у тексті. Розглядаються складнопідрядні структури, види речень, сполучники тощо, що часто використовуються для формулювання правових положень. Синтаксичний аналіз англійських правничих текстів дозволяє виокремити кілька ключових характеристик: 1) комплексність структури речення (юридичні тексти часто використовують довгі та складні речення, які можуть включати декілька підрядних частин); 2) використання пасивного стану (пасивні конструкції («The law was enacted by Parliament») часті у юридичних текстах, оскільки вони дозволяють відокремити дію від діяча, зосереджуючись на результаті дії); 3) умовні речення (правничі тексти часто містять умовні речення («If the defendant fails to appear, the court may issue a warrant»), які вказують на можливі обставини або результати); 4) номіналізація (в англійських юридичних текстах часто використовується перетворення дієслів на іменники, що призводить до речень з важкими номінальними конструкціями, напр. «The implementation of the

regulation» замість «Implementing the regulation»); 5) використання модальних дієслів (модальні дієслова, такі як «shall», «may», «must», «can», часто використовуються для вказівки на обов'язковість, дозвіл, можливість або ймовірність дії); 6) специфічні юридичні локуції (це фрази, які часто вживаються у юридичному мовленні, такі як «in accordance with», «pursuant to», «on behalf of», «in the event that» тощо); 7) повторення для ясності (щоб уникнути непорозуміння або двозначностей, правничі тексти можуть включати повторення або переформулювання інформації).

На основі синтаксичного аналізу українськомовних та англійських правничих текстів можна визначити спільні та відмінні риси. Спільні риси: 1) комплексність структури речення (у юридичних текстах обох мов часто використовуються складнопідрядні речення, що вказують на різноманітні зв'язки між частинами інформації); 2) пасивні конструкції (обидва типи текстів активно застосовують пасивний стан для відокремлення дії від діяча та зосередження уваги на результаті дії); 3) модальність (українські та англійські правничі тексти використовують модальні слова та конструкції для вказівки на обов'язковість, можливість або дозвіл дії); 4) номіналізація (обидва мовних варіанти вдаються до перетворення дієслів на іменники для досягнення більшої формальності й стандартизації); 5) використання стандартних фраз (юридичні тексти в обох мовах використовують типові фрази та конструкції, що допомагають структурувати інформацію). Відмінні риси: 1) специфічні синтаксичні звороти (деякі синтаксичні структури та звороти можуть бути характерними тільки для однієї з мов. Наприклад, англійська мова має більше ускладнених конструкцій з додатковими вставками, тоді як українська мова використовує коротші та менш заплутані структури); 2) порядок слів (хоча обидва мовних варіанти використовують порядок слів SVO (підмет-дієслово-додаток), українська мова дозволяє більшу гнучкість у розміщенні елементів речення); 3) ступінь формалізованості (українські правничі тексти можуть відчуватися менш формальними у деяких контекстах порівняно з англійськими, але це також може залежати від конкретного тексту та його призначення). Підсумовуючи, українськомовні та англійські правничі тексти мають ряд спільних синтаксичних особливостей, що відображають загальну потребу в точності, ясності та формальності у юридичному мовленні.

3. Прагматичний аналіз. Розглядає текст у контексті його використання, а саме: як мова використовується в конкретних контекстах спілкування, а

також як взаємодія між учасниками спілкування впливає на зміст та інтерпретацію тексту (Азадбах, 2019: 24). При аналізі правничих текстів України та англomовних країн варто звертати увагу на такі прагматичні особливості: контекст (юридичні тексти завжди вкладені в конкретний контекст, що включає історію справи, законодавчий фон, інтенції законодавця тощо); адресат (юридичні тексти часто адресовані конкретному читачеві – це може бути суд, сторона справи, громадськість чи інша зацікавлена сторона); цільові дії (в більшості випадків юридичні тексти створюються з конкретною метою – переконати, інформувати, наказувати, дозволяти чи забороняти); деонтичні модальності (це слова та конструкції, які вказують на необхідність, обов'язок або дозвіл. Наприклад, «shall», «must», «may» в англomовних юридичних текстах чи «повинен», «має», «зобов'язаний» в українськомовних); відсутність амбігвітету (однією з ключових прагматичних особливостей юридичних текстів є прагнення уникнути двозначності. Всі терміни та фрази повинні бути чітко визначені); конвенції стилю (юридичні тексти слідують певним стандартам та конвенціям стилю, таким як використання нумерації, заголовків, вставок, використання стандартних фраз, структури речень, а також пунктуації тощо); формальність (юридичні тексти характеризуються високим рівнем формальності й часто використовують певні форми звертання та етикету). Англomовні правничі тексти країн у системах загального права (як, наприклад, у Великобританії або США) мають ще одну прагматичну особливість – прецедентне право (прецеденти грають ключову роль, тому тексти судових рішень часто посилаються на попередні рішення судів).

4. Дискурсивний аналіз. Вивчає структуру, логіку та способи ведення дискурсу в тексті. Це може містити аналіз риторичних прийомів, стилю, жанрових особливостей та інтертекстуальності. Щодо правничих текстів, ось декілька ключових характеристик, які можна розглядати в рамках дискурсивного аналізу (Маркова, 2022: 52-55; Солан, 2010): правовий жанр (юридичні тексти можуть належати до різних жанрів, таких як закони, судові рішення, укази, постанови, преамбули тощо. Кожен жанр має свої структурні та дискурсивні особливості); владні структури (юридичний дискурс часто відображає владні відносини, встановлюючи права та обов'язки для різних учасників юридичного процесу); ідентичність та роль (тексти можуть конструювати або відображати певні соціальні ролі та ідентичності, такі як «суддя», «позивач», «відповідач» тощо);

позиціонування (в текстах можуть використовуватися певні мовні засоби для позиціонування автора, адресата або інших учасників дискурсу відносно обговорюваного питання); метафори та аналогії (метафоричний мовний образ може впливати на сприйняття та інтерпретацію правових понять і ситуацій); інтертекстуальність (правничі тексти часто містять посилання на інші документи, нормативно-правові акти, прецеденти, що демонструє їх зв'язаність і залежність від інших текстів); стратегії переконання (у певних контекстах, особливо в судових рішеннях чи аргументації, можуть використовуватися стратегії переконання для підтримки певної позиції або висновку); використання евфемізмів та обігових виразів (це може служити засобом зменшення негативного забарвлення або надання тексту більшої формальності).

5. Семантичний аналіз. Зосереджений на вивченні значення слів, фраз в межах тексту. У контексті правничих текстів, це включає аналіз того, як юридичні поняття та категорії виражаються та інтерпретуються за допомогою мови. До ключових аспектів семантичного аналізу належать: термінологія (правничі тексти використовують специфічний набір термінів. Важливо зрозуміти їх конкретне значення, особливо коли ці терміни мають специфічні визначення в рамках законодавства) (Артикуца, 2019); полісемія (деякі слова можуть мати декілька значень у різних контекстах. Наприклад, слово «court» може означати фізичне місце або судовий орган, а «суд» може вказувати на орган або на сам процес розгляду справи); модальність (в юридичних текстах слова, як «shall», «may», «must», «ought to», «повинен», «мусить», «може» часто використовуються для вираження обов'язковості, можливості або рекомендації) (Калинюк, 2022); конотації (деякі слова в юридичних текстах можуть мати певні підтексти або асоціації, які впливають на інтерпретацію тексту, особливо в контексті історичних чи культурних особливостей країни) (Лазарев, 2022); синтаксична семантика (структура речень також впливає на значення. Наприклад, пасивний стан часто використовується в юридичних текстах для вираження безособових дій); референції (це посилання на інші закони, документи або статті, які допомагають уточнити значення або контекст певного твердження або положення).

6. Когнітивний аналіз. Зосереджений на тому, як мова взаємодіє з психологічними процесами, такими як сприйняття, пам'ять, мислення та інші когнітивні механізми. У контексті правничих текстів, такий аналіз може допомогти зрозуміти, як юридична інформація організована, сприймається

та обробляється. Ключові аспекти когнітивного аналізу: концептуальні метафори (дозволяє визначити як правові поняття представлені за допомогою метафор. Наприклад, юридичний термін «оборонна лінія» використовує метафору битви); схеми (це базові структури для організації інформації. У правовому контексті це може бути схема «контракту», яка включає поняття сторін, умов, обов'язків та прав); прототипи (в деяких випадках категорії (наприклад, «правопорушення») можуть бути організовані навколо прототипів, а не чітко визначених меж); фокусування та обробка інформації (дозволяє відповісти на питання «Яка інформація в юридичних текстах вважається ключовою або вторинною?», «Як організована інформація, щоб забезпечити зрозумілість та доступність?»); когнітивні наративи (Дозволяє визначити історії або сценарії, які можуть бути вбудовані в юридичний текст, щоб зробити його більш зрозумілим або переконливим); структура пам'яті (дозволяє відповісти на питання «Як юридична інформація організована в пам'яті?», «Які механізми сприяють збереженню та відновленню цієї інформації?»); когнітивне навантаження (дозволяє відповісти на питання «Які частини тексту можуть бути особливо важкими для розуміння та обробки?», «Чи є елементи, що спрощують когнітивний процес?»).

7. Комп'ютерний аналіз. Передбачає використання програмного забезпечення для автоматичного чи напіваавтоматичного аналізу великих обсягів текстової інформації, що дозволяє виявляти мовні закономірності, тенденції та особливості на макрорівні. До ключових аспектів комп'ютерного аналізу правничих текстів відносимо: токенизація (це процес розбиття тексту на індивідуальні слова або «токени». У юридичних текстах особливу увагу слід приділити токенизації термінів та фраз); частотний аналіз (застосовується для виявлення найбільш часто вживаних слів та фраз, що допомагає виокремлювати ключові поняття та теми в текстах); аналіз дистрибуції (вивчення того, які слова часто з'являються поряд одне з одним, може допомогти ідентифікувати стандартні юридичні фрази або колокації); виявлення номінативів (виявлення основних термінів та їхніх визначень у тексті); аналіз сентиментів (хоча цей інструмент часто використовується для аналізу споживачьких відгуків, він може бути корисним для виявлення позитивних або негативних конотацій у рішеннях суду або інших документах); автоматичне резюмування (використання алгоритмів для створення коротких резюме довгих юридичних документів); тематичний аналіз (використовуючи алгоритми, такі як LDA (прихований розпо-

діл Діріхле), можна ідентифікувати ключові теми в наборі документів); машинний переклад (може бути корисним для перекладу юридичних текстів іншими мовами); виявлення аномалій (алгоритми можуть виявляти незвичайні або відхильні патерни в текстах, що може вказувати на можливі помилки або неперекладені частини).

У сучасному світі лінгвістичний аналіз правничих текстів виходить на новий рівень завдяки комбінації традиційних лінгвістичних методик із новітніми технологіями та підходами, що відкриває нові горизонти для аналізу правового дискурсу. Зокрема, застосування комп'ютерної лінгвістики змінило підхід до аналізу великих об'ємів текстів. Інструменти машинного навчання дозволяють виявляти закономірності, тенденції та особливості мови на основі корпусних досліджень, а також глибоко аналізувати семантику та контекстуальні зв'язки. Враховуючи глобалізацію та міжкультурні взаємодії все більш актуальними стають соціолінгвістичні дослідження, які спрямовані на вивчення того, як соціальні, культурні та політичні фактори впливають на мову правничих текстів. Психолінгвістичний аналіз правничих текстів допомагає зрозуміти, як люди сприймають, обробляють і інтерпретують правові тексти, що, своєю чергою, покращує якість і доступність юридичних матеріалів для широкої аудиторії населення. Науковці також звертають увагу на застосування інтердисциплінарного підходу, адже комбінація знань і методик з правознавства, лінгвістики, соціології та інших галузей забезпечує глибше розуміння складності правничого дискурсу.

Кожна країна має власну історію розвитку юриспруденції, яка відображена в структурних особливостях їх правничих текстів (Кравченко, 2020; Азадбах, 2014). Тому, під час структурного аналізу варто звертати увагу на такі особливості: ієрархічність (тексти часто мають чітку ієрархічну структуру, яка відображає ієрархію нормативно-правових актів. Це може бути зображено через розділи, підрозділи, статті та пункти); дефініції (на початку багатьох документів розташований розділ з визначеннями ключових термінів, які використовуються в тексті. Це спрощує інтерпретацію та забезпечує її консистентність); стандартизована термінологія (правничі тексти використовують стандартизований набір термінів, який є загальноприйнятим у юриспруденції); пасивний стан (в правничих текстах часто використовується пасивний стан для підняття об'єктивності та відсутності суб'єктивного втручання; комплексність речень (правничі тексти можуть містити довгі,

складнопідрядні речення, які детально описують правові ситуації, умови або виключення); преамбула (багато документів починається з преамбули, яка вказує на мету, контекст або загальні принципи документа); конкретність і деталізація (щоб уникнути двозначності або невизначеності, правничі тексти детально описують умови, вимоги та обставини); застосування стандартних фраз (часто використовуються стандартні фрази або формули, такі як «на думку», «беручи до уваги», «з урахуванням вищезазначеного»). Специфіка правничих текстів відображає не тільки історичний розвиток правової системи країни, але й прагнення забезпечити точність, однозначність та справедливість застосування права.

Варто також відзначити, що правничий дискурс є унікальним мовним явищем, що відзначається особливим використанням мовленнєвих актів. Слугуючи для формулювання, інтерпретації та застосування права, ці акти мають конкретні функції та особливості в юридичному контексті: функціональність (мовленнєві акти в правничому дискурсі завжди мають конкретну мету. Вони можуть створювати, модифікувати або завершувати юридичні відносини); точність (право вимагає точності, тому мовленнєві акти в юридичному тексті зазвичай деталізовані та однозначні); перформативність (мовленнєві акти в правничому дискурсі є перформативними, тобто вони здійснюють певну дію лише завдяки своєму виконанню. Наприклад, фраза «Я присягаю» не просто висловлює інтенцію, але й виконує акт присяги); стандартизація (мовленнєві акти в правничому дискурсі часто стандартизовані. Існують певні форми та формули, які використовуються для певних юридичних ситуацій. Наприклад, заяви та позови до суду у вступі будуть мати «Я, [Ім'я заявника], подаю заяву до суду про...», а у висновку «На підставі вищевикладеного прошу суд...»; у законодавчих актах у вступі «З метою регулювання...», у пунктах про накладення санкцій «Порушення цього положення призведе до...» тощо); зобов'язання (багато мовленнєвих актів в юридичному дискурсі створюють, модифікують або завершують зобов'язання між сторонами); сила волі (в юридичному контексті важливо не лише те, що було сказано, але й інтенція за цим висловлюванням. Воля сторони, що виконує мовленнєвий акт, може впливати на його правову силу), контекст (значення та сила мовленнєвого акту в правничому дискурсі часто визначається контекстом. Це може бути контекст попередніх переговорів, прецедентного права або конкретних обставин справи).

Разом з тим українськомовний та англomовний правничі дискурси мають свою історію, культурний контекст та правові системи, які суттєво впливають на характеристики та особливості мовленнєвих актів в їх межах. Так, українське право базується на континентальній (романо-германській) системі, тоді як більшість англomовних країн працює за системою загального права. Це відображається у структурі, логіці та формі мовленнєвих актів у кожному дискурсі. Через різницю в правових системах і культурних контекстах суттєво відрізняється деяка термінологія. Український юридичний дискурс менш формалізований за своєю структурою та виразністю в порівнянні з англomовним, який часто відзначається строгою стандартизацією та фіксованими фразами. Хоча обидва дискурси використовують формалізовані мовленнєві звороти, їх конкретна форма та застосування варіюються в залежності від традицій та стандартів кожної мови. Взаємодія культури та права відображається в мовленнєвих актах. Український дискурс включає аспекти та нюанси, властиві слов'янській культурі, тоді як англomовний відображає західні культурні цінності. Мовленнєві акти в обох дискурсах мають за мету передачу юридичних думок, ідей та рішень, але способи вираження цих інтенцій часто відрізняються через мовні, культурні та системні різниці.

Висновки. Незалежно від мови, правничий дискурс є високо специфікованим і формалізованим типом мовлення, що відображає строгість, послідовність та систематичність правової системи. У контексті правничого дискурсу мовленнєві акти виконують ключову роль у формулюванні, інтерпретації та застосуванні права. Вони слугують не лише для передачі інформації, але й виконують конкретні функції, такі як створення, модифікація або завершення юридичних відносин. Правничий дискурс, як і будь-яка інша форма мовлення, не існує в вакуумі. Він формується під впливом культурних та історичних, в яких існує. Це пояснює наявну різницю між українськомовним та англomовним правничими дискурсами. Розуміння особливостей, а також спільних і відмінних рис юридичного дискурсу в різних мовних контекстах, є ключовим для глобалізованого світу, де міжнародні правові взаємодії стають все більш поширеними. З розвитком технологій, особливо в галузі штучного інтелекту та машинного перекладу, юридичний дискурс може зазнати подальших змін. Однак, його фундаментальна роль у соціумі залишиться незмінною. Дослідження правничого дискурсу в українській та англійській мовах допомагає краще розуміти не тільки їх мовленнєві особливості,

але й соціальні контексти, в яких ці дискурси існують. Це надає цінний внесок у галузі лінгвістики, юриспруденції та міжкультурної комунікації. Перспективи для подальших досліджень з теми вбачаємо у вивченні гендерного аспекту в правничому дискурсі, адже дослідження того, як гендер впливає на формулювання, виконання та інтерпретацію правничого дискурсу, може привести до глибшого розуміння соціокультурних аспектів юридичної практики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артикуца Н. В. Мовно-термінологічні проблеми сучасного законодавства України. *Термінологічний вісник*. 2021. № 6. С. 253–269.
2. Артикуца Н. В. Юридичне термінознавство в Україні: сучасний стан, основні напрями та перспективи розвитку. *Термінологічний вісник*. 2019 № 5. С. 6–17.
3. Гнезділова Я. В. Прагматика юридичного метадискурсу (на матеріалі протоколів судових засідань). *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2021. № 32 (71/6/1). С. 109–115. <https://doi.org/10.32838/27104656/2021.61/20>
4. Калинюк С. С. Термінологічно-понятійний апарат законодавства держави: міжнародний та національний аспект. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 3. С. 296–301. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.03.53>
5. Кравченко С. П. Лінгвістичні особливості юридичного дискурсу. Одеса : Гельветика. 2020. С. 282–287.
6. Лазарев В. В. Концептуалізація юридичної термінології: необхідність прозорого термінологічного підходу. *Право і безпека*. 2022. Вип. 1 (84). С. 73–80. <https://doi.org/10.32631/pb.2022.1.08>.
7. Azadbakht F. The Language of International Law: Monologue or Polyphonic. *International Studies Journal (ISJ)*. 2019. № 15(4). PP. 19–30.
8. Johnson A. J. Legal discourse: processes of making evidence in specialised legal corpora. *Handbooks of Pragmatics*. De Gruyter Mouton : Berlin. 2014. PP. 525–554.
9. Markova Ju. Peripheral means of translation adaptation of modality in Ukrainian translations of English-based international legal texts. *Scientific journal «International Philological Journal»*. 2022. Вип. 13 (1). С. 50–58. <http://dx.doi.org/10.31548/philolog2022.01.050>
10. Solan L. *The Language of Statutes: Laws and Their Interpretation*. Chicago : University of Chicago Press. 2010. 304 p. <https://doi.org/10.7208/9780226767987>
11. Turanin V. Yu., Tonkov E. E., Kuprieva I. A., Pozharova L. A., Turanina N. A. Legal terminology phenomenon in the context of modern legal system evolution. *Humanities & Social Sciences Reviews*. 2019. Vol. 7 (4). PP. 1291–1295

REFERENCES

1. Artykutsa, N.V. (2021). Movno-terminolohichni problemy suchasnoho zakonodavstva Ukrainy [Linguistic and terminological problems of modern legislation of Ukraine]. *Terminolohichniy visnyk*, 6, 253–269. [in Ukrainian].
2. Artykutsa, N.V. (2019). Yurydychne terminoznavstvo v Ukraini: suchasnyi stan, osnovni napriamy ta perspektyvy rozvytku [Legal terminology in Ukraine: current state, main directions and prospects for development]. *Terminolohichniy visnyk*, 5, 6–17. [in Ukrainian].
3. Hnezdilova, Ya.V. (2021). Prahmatyka yurydychnoho metadykursu (na materialy protokoliv sudovykh zasidan) [The pragmatics of legal metadiscourse (based on court records)]. *Vcheni zapysky TNU imeni VI. Vernadskoho. Serii: Filolohiia. Zhurnalistyka*, 32 (71/6/1), 109–115. [in Ukrainian].
4. Kalyniuk, S.S. (2022). Terminolohichno-poniatyniy aparat zakonodavstva derzhavy: mizhnarodnyi ta natsionalnyi aspekt [Terminological and Conceptual Apparatus of the State Legislation: International and National Aspect]. *Analitychno-porivnialne pravoznavstvo*, 3, 296–301. [in Ukrainian].
5. Kravchenko, S.P. (2020). Linhvistychni osoblyvosti yurydychnoho dyskursu [Linguistic features of legal discourse]. *Odesa: Helvetyka*, 282–287. [in Ukrainian].
6. Lazarev, V.V. (2022). Kontseptualizatsiia yurydychnoi terminolohii: neobkhdnist prozoroho terminolohichnoho pidkhodu [Conceptualisation of legal terminology: the need for a transparent terminological approach]. *Pravo i bezpeka*, 1 (84), 73–80. [in Ukrainian].
7. Azadbakht, F. (2019). The Language of International Law: Monologue or Polyphonic. *International Studies Journal (ISJ)*, 15(4), 19–30.
8. Johnson, A.J. (2014). Legal discourse: processes of making evidence in specialised legal corpora. *Handbooks of Pragmatics*. De Gruyter Mouton: Berlin, 525–554.
9. Markova, Ju. (2022). Peripheral means of translation adaptation of modality in Ukrainian translations of English-based international legal texts. *Scientific journal «International Philological Journal»*. 13 (1), 50–58.
10. Solan, L. (2010). *The Language of Statutes: Laws and Their Interpretation*. Chicago: University of Chicago Press. 304 p.
11. Turanin, V.Yu., Tonkov, E.E., Kuprieva, I.A., Pozharova, L.A., Turanina, N.A. (2019). Legal terminology phenomenon in the context of modern legal system evolution. *Humanities & Social Sciences Reviews*, 7, 4, 1291–1295.